

VALLÁSOS NEVELÉS A CSALÁDBAN

A történelemből sok ember életét megismertem, életemben sok ember életét megfigyeltem, s az a tapasztalatom, hogy a múltban is, a jelenben is azok az igazán boldog emberek, akik vallásos életet élnek. Nem nyugtalankodnak, nem aggodalmaskodnak, nem esnek kétségbe, türelmük végtelen, s a megbocsátásra is azonnal készek. Egyszerűen szólva: a fejüket sohasem veszítik el és a szívük mindig a helyén van.

Miért? A felelet nagyon egyszerű: bíznak Istenben. Úgy élnek a világban, mint otthon.

Ha emlékeznénk arra, hogy éltünk otthon, mikor kicsi gyermekek voltunk. Amikor számunkra a világot édesanyánk meleg öle s édesapánk erős karja jelentette. A vallásos ember így él a világban. Isten ölében van, él és mozog. Isten kézen fogva vezeti őt, felveszi gondviselése szárnyaira. Nem nyugtalankodtunk, nem aggodalmaskodtunk, nem féltünk, hiszen a világon a legjobb, a legerősebb vette körül gyermeki életünket.

Úgy volna jó, ha az ember az édes otthon boldogságából zökkenés nélkül kerülne át a végtelen, változó, zajló világ bizonyosságába, a szülői erő és szeretet öléből Isten atyai ölének bizonyosságába.

Vajon lehetséges ez? Hogy az ember, amikor kinő a családi körből, amikor kihűl az anyai ölelés és lelankadnak az apai karok, olyan biztonságban, nyugodt szívvel, boldogan, bölcsen éljen a világban, mint gyermekkorában, otthon a szülői házban? Vajon lehetséges?

Vallásos embernek élete igazolja, hogy: igen.

Meg kell építeni a hidat az otthontól a világig, a szülői szeretettől az Isten szeretetéig. Ennek a hídnak a megépítése a vallásos nevelés dolga.

Többször hallottam vitát arról, hogy az ember születik-e vallásosnak, vagy nevelődik? Én azt hiszem, mind a kettőnek köze van hozzá, de a nevelés a döntőbb tényező.

A történelemben is, az életben is találunk példát mind a kettőre. Azt hiszem pl., hogy Jézus érzékeny lelkületű gyermeknek született, de szüleire — különösen édesanyjára: Máriára — nem tudok másképpen gondolni, mint nagyon vallásos életű emberekre. Néha, ha a gyermekkel baj van, elgondolom: mennyivel eredményesebb lenne az én foglalkozásom a gyermekkel, ha minden unitárius családi hátlékot olyan vallásos légkör töltene be, mint a Jézus szülőházát: a názáreti házat. Ha Pál apostolt veszem elő, azt látom, hogy kegyetlen üldözője volt Jézus követőinek, s meglett férfi korában, a damaszkuszi úti újjászületés után lett megrendítően vallásos ember, Krisztus rajongó követője. Viszont Nikodémusznak hiába ajánlotta fel a Mester az „újjászületést”, mint az igazi vallásos életre lépés útját, Nikodémusz kikapta az ajánlatot. Zákeusnak vagyona fele megérte, hogy ráléphetett a vallásosság útjára, viszont a gazdag ifjú igen magasnak találta a Jézus által kért árat.

Ha életem tapasztalataira gondolok:

Apai nagyanyám egyszerű, falusi asszony volt, lelke mélyéig tiszta, vallásos lélek. Édesapám az ő öléből indult el s mellette nőtt fel, vagy 10-12 éves koráig. Édesapám a Nagyapám természetét örökölte, de harcos természetét a Nagyanyám

szelíd jósága, gyermekes hite, vallásossága hatotta át. Egész életében harcolt, de sohasem emberekkel, hanem az igazságért, meggyőződéséért, eszményeiért.

Ismerek egy embert. Megrendíthetetlenül vallásos lélek, erkölcsileg tiszta, amilyen tiszta egy ember lehet. Artatlanul börtönbe zárták, ahol különböző felekezetű emberekkel, főképpen papokkal került egy helyre. Megérték az első karácsony estét. Szomorú este volt. Mindeniküknek otthon járt a gondolata. Az éjszaka csöndjét sóhajtozás, szipogás, forgolódás neszei töltötték meg. Eljött a reggel, első napja reggele. Szótlanul szedelőzködtek fel... behozták a reggelit: teát és barna kenyeret... És ekkor a mi Emberünk előállt és kezdett hozzájuk szólni, mint az apostolok pünkösdkor s miután beszédét elvégezte, imádkozott velük, aztán vette az ő darabcska kenyerét és mindenkinek adott egy falást belőle, aztán az ő sajkáját és mindeniket megittatta a teájából... és ma is áldjuk őt érte, mondván: karácsonnyá szentelte számunkra azt a napot... pedig ez a mi emberünk nem nőtt eszményi vallásos családi légkörben fel, de úgy látszik, úgy született.

Viszont ismertük mindannyian Zihanyi Józsefet, a vak papot, aki az 50-es években nálunk is végzett missziós szolgálatot. 40 éves lehetett, amikor megvakult. Addig a víg világfi életét élte, aki minden testi és anyagi gyönyörűséget megszerezhetett magának, amit pénzzel megvásárolni lehet. Emlékeztek, milyen meggyőző erővel vallotta meg nekünk, hogy amióta nem lát, azóta igazán boldog. Milyen bolond volt, amíg földi kincsektől „elvakultan” hajszolta az élet gyönyörűségeit. Most, hogy hiú szemei bezárultak a földi kincsek látására, azóta találta meg az igazi kincseket: a lélekét, amely megnyugszik Istenben, s a szívét, mely szeretettel dobog az emberek felé. Földi gyönyörűségeibe belevakult szemét kellett feláldoznia azért, hogy meglássa lelki szemeivel Istent, hogy vallásos életet éljen, vakon is boldogabb legyen, mint látón.

Igen, néha az ember súlyos áldozatok árán tántorodik rá az Istenhez vezető vallásos élet útjára.

Még egyszer kimondom: a vallásos emberek az igazán boldog emberek.

Szeretném, ha minden unitárius gyermekből vallásos ember lenne. S ezért a magamét igyekszem is megtenni. De itt is úgy van, mint a nevelés más terein: eredményt csak úgy lehet elérni, ha az Egyház és a Család összefog. Sőt, a fő tényező itt is a Család. Az Egyház segíti a Családot abban, hogy gyermekei vallásos emberekké nőjenek. Ezt a segítséget nyújtom most az alábbiakban.

1. A vallásosság bizonyos elemeit meg lehet tanítani a gyermekeknek. Pl. a Miatyánkot, estéli, reggeli imádságot, tízparancsolatot, kátét stb., de ez a tanítás a vallásos nevelésnek csak másodrangú eszköze. A vallásos nevelés elsősorban nem vallásos ismeretek megtanításából, hanem a gyermek lelkében csírázó vallásosság fölneveléséből, táplálásából áll.

Olyan a vallásosság, mint a tiszta levegő, amelyet a gyermek tüdőjébe szív, hogy oxigénjétől növekedjék a teste. A környezet, amelyben a gyermek él, vallásos légkörrel kell telítődve legyen. S ennek a vallásos légkörnek azoknak életéből kell áradnia, sugározni, akiknek környezetében a gyermek él és nő. Ez azt jelenti, hogy: vallásos gyermekek vallásos családok légkörében nőnek fel. Ha tehát azt akarod, hogy gyermeked vallásos emberré nőjön, neked kell édesapa és édesanya vallásos életteddel a gyermek környezetét vallásos légkörrel töltened meg. S ha te szülő úgy ítéled meg magad, hogy életed idáig nem volt igazi vallásos élet, a fennebb vázolt értelemben fogadd jó szívvel a Jézus által felajánlott utat az „újjászületésre”.

Mert a kicsi gyermek csupa figyelő szem, csupa kíváncsi értelem, csupa érzékeny szív. Nem lehet becsapni, félrevezetni. Hiába mutatod neki a vallásosság útját, ha te nem élsz vallásos életet. Nem azt fogja csinálni, amit te mondasz, hanem azt fogja követni, amit te csinálsz. Hiába küldöd a templomba, ha te nem mész. Hiába imádkozol vele, ha a következő félórán káromkodol. Hiába kívánod tőle, hogy

őszinte legyen hozzád, ha te füle hallatára hazudsz. Hiába kényszerítetted a Kis Biblia mellé, hogy olvassa, ha a te nagy Bibliád beporosodott a kasztonen vagy a vitrinben.

Szóval a családi vallásos nevelés legelső és leghatékonyabb tényezője: a szülők és nagyobb testvérek vallásos életéből áradó vallásos családi légkör, melyet a kicsi gyermek szíve úgy szív magába, mint tüdeje a tiszta levegőt.

2. A vallásos élet alapja: az Isten iránti tökéletes bizalom. Nem szabad tehát a gyermeket Istentől elijeszteni (megver az Isten, nem félsz az Istentől). Isten nevét és a valláserkölcsi élet más kérdéseit — Élet, Lélek, Jézus, Istenországa, Imádság, Szeretet — meg kell tartani a gyermek szívében a maguk tisztaságában, szentségében. (Káromlás, átok stb., legalább a kapun belül ne halljon ilyeneket.)

Isten iránti csodálatot, tiszteletet, imádatot, szeretetet kell ébreszteni a gyermek szívében egész kicsi kortól kezdve. Tele van a világ: a ház, az udvar, a kert, a mező, az erdő, az ég, a föld, az élet Isten csodálatos dolgaival. Úgy kell beszélni a gyermeknek a virágról, a vízről, a napról, a csillagról, kisebb testvéréről, mint Isten csodálatos dolgáról, ajándékaról. Ilyen beszélgetésekkel a házban, a kertben, a mezőn kezdődik a vallásos nevelés.

3. A szülő imádkozzék együtt a gyermekkel. Lelkileg kedvező alkalmak erre: este, reggel, étel előtt és után. Ne mindig előre betanult imát. Alkalmoszerűt. Adjunk hálát mindenkiért, aki a gyermeknek kedves s köszönjük meg mindent, amit a gyermek kap. Kérjük gondviselését mindenkire. Néha imádkozzék együtt a család. Mikor imádkozunk, legyen csend és áhítat.

4. Énekeljünk csendesen minél többet a gyermeknek, majd a gyermekkel. Kezdjük a könnyebb, kedvesebb dallamú énekekkel, s úgy haladjunk a nehezebbek, hosszabbak felé. A Kis Biblia második felében ilyen szempontból csoportosítva vannak az énekeink.

5. Ünnepek közeledtével beszéljünk már a kicsi gyermekkel is értelmi fejlettsége szintjén, az ünnep tartalmáról. Különösen karácsony, húsvét s az őszi hálaadás alkalmas erre a célra. De Istent mindig a beszélgetés központjába, mint gondviselőt, adományozót.

6. Vigyük a gyermeket a templomba. Magunk vigyük, ne bízzuk másra. A jól nevelt gyermek hamar megszokja azt, hogy a templom a csend és áhítat helye. Szoktassuk be a gyermeket minél előbb az Isten házába.

7. Legyen a szülőknek nagy gondja arra, hogy iskolás korú gyermeke pontosan járjon a vallásórákra. Minél kisebb a gyermek, annál több figyelmeztetés kell neki, hogy el ne felejtse, mulassza a vallásórákat. A szülő a lelkész segítségét, figyelemztetését vegye jó néven, a vonatkozó szószéki közléseket szívlelje meg.

8. A szülő tartson lépést azzal a munkával, amelyet a lelkész a vallásórákon végez. Érdeklődjék a gyermektől:

- mit csináltak a vallásórán?
- melyik éneket tanultatok?
- hogy imádkoztatok?
- miről beszélt, mit tanított a Papbácsi?

Néha tegye magát, hogy nem tudja vagy nem érti, amit tanultak. Ha a gyermek félreértette, amit tanult, magyarázza meg. Szóval mélyítse el a vallásos nevelés munkáját.

9. Értékelje azokat a vállalkozásokat, melyeket a lelkész a növendékekkel csinál: ünnepélyek, karácsonyest. Hazamenet beszélje meg gyermekével, gyermekeivel, de sohase önző, elfogult, családi szempontból, hanem a vallásos nevelés szempontjából.

10. Buzdítsa, serkentse, főképpen saját példájával, minden szülő gyermekeit a templomba való buzgó járásra és az istentisztelethez illő viselkedésre, cselekvő részvételre. Beszélje meg a család az istentiszteletet:

- melyik éneket szeretted a legjobban?

- mit olvasott a Bibliából a Papbácsi? (keressük meg)
- miért imádkozott?
- mit jegyeztél meg a prédikációból?

11. Bele kell éltetni a gyermeket abba a hitbe, hogy a világ: az Isten kertje, mezeje, erdeje. Minden az Istené. Mi csak ideig-óráig való sáfárai vagyunk annak, amit Isten nekünk ad. Minden erőnkkel azon kell lennünk, hogy munkánk által a világ szebb legyen, jobb és áldottabb. Istennek így örömet szerezünk, áldásaiért hálát adjunk.

12. A szülőknek tudomásul kell venni, hogy a vallásosságnak két vetülete van. Az egyik Isten felé helyezi biztos alapra a sorsunkat, a másik a világ felé, főképpen embertársaink felé. A vallásos ember szívében hallgat az önzés, irigység, a bosszú, gyűlölet, a hiúság, de ébren van a jóakarát, a megértés, a szánalom, a részvét, a szeretet. A gyermeket ezen a téren sem lehet becsapni, hogy vallásossága kárt ne szenvedjen.

13. Végül s egyszersmindenkorra:

Erőltetéssel, fenyegetéssel, szidással, panasszal, rimánkodással, veréssel még soha senkit nem lehetett a vallásos élet útjára vezetni. Egy gyermek sem szerette meg a templomot, ha minden vasárnap csak küldték a templomba, s egy sem talált rá az imádkozás boldogító útjára, ha az édesanya így szólt lefekvő gyermekének: imádkozzál Jánoska, s ő közben mosta az edényt. Vigyed az öledbe, vezessed kézenfogva, menj vele, mellette, előtte a templomba. A családi ház rendjébe legyenek beiktatva az áhítat: imádkozás, éneklés, Isten csodálatos dolgairól való beszélgetés alkalmai. Egyszóval: megtölteni a hajlékot a szülők vallásos életéből áradó légkörrel. Ez a fő titka a vallásos nevelésnek.

Dr. Erdő János

CSELEKVŐ HIT, BÉKE ÉS IGAZSÁGOSSÁG

1. *Az Unitárius Világszövetség — IARF — 28. kongresszusát* India kertvárosában, Bangalore-ban tartotta meg 1993. augusztus 15-18. napjain.

India az ellentétek országa; mesébe illő gazdagság és kiáltó nyomorúság. Sok nyelve közül egy sem akadt, amit az egész lakosság megértene. Világi állam, ahol minden vallás követői egyenjogúak egymással. Az ország lakóinak többsége a hinduizmushoz tartozik: sokoldalú, természetes vallási képződmény, nem jelent egységes vallási rendszert. Magában foglalja az indiai vallások legkülönbözőbb formáit, beleértve a fetisizmust, állatkultuszt, polidémonizmust, panteizmust, ateizmust, valamint a vallási nézetek, hagyományok, szokások sokaságát. A fenséges és az alantas, a fejlett és primitív vallási elem egymás mellett található. Méltán nevezik a hinduizmust a „vallások enciklopédiájának”. Ezt a kiismerhetetlen országot a vallás tartja össze, és éppen a vallási ellentét okoz súlyos nehézségeket.

A kongresszus témája: „Hitünk megélésével dolgozzunk együtt a békéért és igazságosságért”. A négy napra terjedő nagygyűlést Punyabrata Roychoudhury, az IARF elnöke nyitotta meg augusztus 15-én, vasárnap, mely éppen India függetlenségi napjára esett. Beszédében megemlékezett az 1893 szeptemberében Chicagóban tartott „Vallások világparlamentjének” 100. évfordulójáról. Az IARF jelentőségé-